
Utlåtande angående

Fördjupad översiktsplan för Sätra

FÖP 68 Västerås

Samrådshandling 2018-11-22

White arkitekter

genom Olov Gynt, Roger van Bergen, Emma Lysholm och Sofia Lewén

2019.01.21

Vidare kontakt

Sofia Lewén 076-639 47 72

sofia.lewen@white.se

Inledning

Bra stadsmiljöer hänger samman, är intressanta, trygga och funktionella. Miljöer som rymmer olikheter och mångfald, där stadsliv och stadsform stödjer varandra. Att tillsammans planera för en livsstil som håller över tid, och som ger utrymme för människors kreativitet och delaktighet är vår gemensamma uppgift.

Tillsammans står vi inför och mitt i vår tids största utmaning, att ställa om till en långsiktigt hållbar livsstil som minskar vår miljöpåverkan och som hanterar den klimatförändring som redan är ett faktum. Att Västerås Stad väljer att ta ett ambitiöst grepp kring frågorna i planeringen av en helt ny stadsdel ger framtidstro och driver utvecklingen inom branschen.

För oss på White börjar processen i våra projekt med samverkan och när ni i samrådshandlingen för Sätra ber om omvärldens input känner vi oss manade att vara delaktiga. Vi har därför valt att göra en "hållbarhetsanalys" på den fördjupade översiktsplanen för Sätra utifrån Whites arbetsmetod och baserar vårt utlåtande utifrån de aspekter den belyser. Den fördjupade översiktsplanen är ett gediget arbete och vi gör inte anspråk på en komplett genomlysning men hoppas att våra tankar kan vara hjälpsamma i fortsatt arbete och fördjupning.

Ser med spänning fram emot ett förverkligande av Sätra!

white

Metod, kort introduktion till vår Hållbarhetsanalys

Vår hållbarhetsanalys utgår från nedanstående sju kategorier med avstamp i grundfrågan:

Hur bidrar detta projekt till en mer hållbar utveckling?

Energi & klimat: Hushålla med resurser och minska klimatpåverkan, t ex lågenergihus, förnyelsebar energi, material med låg CO2-avtryck och hållbar mobilitet.

Ekosystem & vatten: Säkerställa ekologisk och biologisk mångfald och utveckla ekosystemtjänster för bl a människors välbefinnande. Minska inverkan på naturen och använda mark effektivt.

Klimatanpassning: Utformning med hänsyn till framtida klimatförändringar, t ex höga vattennivåer, höga temperaturer, mer regn, starka vindar.

Material, farliga ämnen och avfall: Hushålla med naturens råvaror, undvika hälso- och miljöfarliga ämnen. Skapa cirkulära materialflöden, t ex att återvinna eller återanvända material, mer träbaserade produkter och att minska avfall.

Hälsa & Välbefinnande: Säkerställa hälsosamma ute- och innemiljöer, t ex god luftkvalitet, bra termiskt klimat (inte för varmt och inte för kallt), ta tillvara dagsljus, stimulera till aktivitet eller rekreation, bra mikroklimat. Stärka socialt välbefinnande med mötesplatser, tillgång till grönska, möjlighet att odla, trygga miljöer.

Jämlika villkor & Delaktighet: Skapa miljöer för människors olika behov, t ex tillgänglighet, blandade boendeformer, mötesplatser, rekreation, service och att tillgodose olika grupper, t ex barn, flickor, äldre. Involvera brukare för bättre delaktighet. Stärka det sociala kapitalet.

Långsiktig ekonomi: Tydliggöra de långsiktiga vinsterna av vår design, t ex lägre energianvändning, hållbara material eller bättre hälsa. Arkitektur som står sig över tid och/eller är flexibel.

Utlåtande

Vi har gjort en analys av materialet i "Fördjupning av översiktsplan för Sättra, FÖP 68." utifrån ingående rubriker i vår hållbarhetsanalys och redovisar våra reflektioner nedan.

Energi & klimat:

I den fördjupade översiktsplanen finns en genomarbetad infrastruktur för gång, cykel och buss. Anslutningen till det befintliga GC nätet är bra och det är tydligt att det finns en medvetenhet i planeringen där utmaningar lyfts för kommande genomförande. Att fullfölja konceptet med mobilitetshus *dvs att inte planera gårdsnära parkering ser vi som* en viktig del för att uppnå de höga målen om en hållbar stadsdel. Planering för buss och medvetenheten kring vikten av att tidigt trafikera sträckan samt att planer för att begränsa biltrafik i stadsdelen är positivt. Sammantaget artikulerar detta tydligt att stadsdelen Sättra kommer vara en plats där hållbara transporter är det naturliga valet.

Målsättningen att Sättra ska bli den första plus-energi stadsdelen i Sverige är en ambition som har potential att driva utvecklingen och stärka Västerås som en innovativ och framåtsträvande kommun. Tydlighet i kommande detaljplanearbete och kravställning i markanvisningsskedet ser vi som förutsättningar för att målet ska nås, vi tror också att det vore hjälpsamt med tydlighet kring vad som avses med en plus-energi stadsdel, vilket även samrådshandlingen konstaterar.

Ekosystem & vatten:

Den grundliga, mångsidiga och väl genomförda analysen av befintlig ekologisk situation visar på de höga ambitionerna för projektet. Att planera fördröjning, rening och hantering av dagvatten som estetiskt tilltalande, integrerade och fungerande sociala ytor är ett bra koncept på många plan. Vi föreslår en fördjupning kring hur dessa platser kommer fungera och se ut i olika vatten- och väderförhållanden samt en verifiering av vilka vattenmängder som kommer att hanteras, då vi genom klimatförändringarna står inför fler extrema skyfall. Genom simulering kan vattenmängder beräknas vilket i sin tur kan ligga som underlag för dimensionering och gestaltning av området avsett för dagvattenhantering.

Vi föreslår också att en mer detaljerad analys genomförs avseende önskvärt förhållande mellan gröna tak och tak med solceller för att uppnå önskad effekt avseende dagvattenhantering, ekologisk spridning och energiproduktion tas fram som stöd för kommande detaljplanearbete.

Exempel på en dagvattenanalys som visar placeringen och kapacitetsbehov för dagvattenhantering.

Klimatanpassning:

Även i detta undersökningsområde finns ett bra utfört underlag som relaterar till ovanstående rubrik. Vi är osäkra på om en vindstudie utförts, det är ett bra verktyg för en ökad förståelse för vilka plaster som kommer att bli mer utsatta än andra för exempelvis stark vind men även en fördjupad förståelse för det mikroklimat som råder på olika platser.

Material, farliga ämnen och avfall:

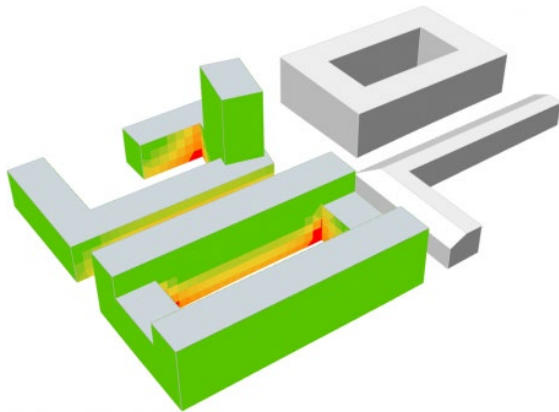
När Sätra byggs ut finns möjlighet att ställa krav på användandet av långsiktigt hållbara material genom kravställning som inkluderar livscykelanalyser och därmed ser till ingående materials totala påverkan. En annan fråga är vilka möjligheter Västerås Stad har att följa upp framtida renoveringar och kompletteringar i området när det initiala byggskedet är passerat? Hur säkerställs att Sätra förblir en plus-energi stadsdel över tid?

För regionen finns en målbild att förflytta sig högre upp i avfallstrappan. Här är Vafab Miljö en viktig aktör och det är naturligt att den fördjupade översiktsplanen förhåller sig till de befintliga system som råder i kommunen för att skapa förutsättningar för en utveckling och förfining. Att utreda alternativ för tillgänglig avfallsuppsamling och planera för ett system som gör det enkelt för Sättras invånare borgar för ett gott resultat. Tillsammans med redovisad strategi för mobilitetscentrumen som platser för tillgängligt och attraktivt återbruk och återvinning skapas förutsättningar för nya beteendemönster i samhället som siktar på en cirkulär ekonomi för minskad avfallsproduktion.

Hälsa & Välbefinnande:

Den fördjupade översiktsplanen visar ett utnyttjande av platsens goda förhållanden för att främja olika typer av rörelse som även möter människors olika behov. Även den kulturella miljön ses som en styrka och identitetsfaktor då en medveten hantering av de arkeologiska fynd som finns på platsen tillämpas. Planen visar på en tydlig tanke för blandning av rörelse och aktivitet med stråk av parker, natur, mobilitetscentrum, allaktivitetsytor och odlingslotter. Det finns en medvetenhet kring träd i stadsrummet för att erbjuda skugga och i kommande planering ser vi det som en naturlig följd att med samma medvetenhet formulera strategier för sittplatser och möjlighet till vila i stadsrummet.

Att analysera planen utifrån ett sol- och dagsljusperspektiv är hjälpsamt då det redan i detta skede kan identifiera byggnadsvolymer och inverkan på mikroklimatet och föranleda omfördelning av den totala volymen för att ge kommande projekt optimala grundförutsättningar. Att studera planen utifrån ett dagsljusperspektiv ger byggprojekten vägledning kring vilka utmaningar som behöver adresseras tidigt för att skapa bostäder med goda dagsljusförhållanden utan överraskningar vilket förenklar processen.

Exempel på enkel modell för dagsljusanalys i tidiga skeden. De röda partierna indikerar att dagsljusförhållandet motsvarande BBR-krav kommer att kräva särskild omsorg.

Jämlika villkor & Delaktighet:

Det arbete som gjorts i samband med medborgardialog, en medvetenhet kring barnperspektivet och barns miljöer som positiva faktorer för stadsdelen är en viktig pusselbit för att uppnå en socialt hållbar stadsdel. Detta tillsammans med en tydlig plan för hur de offentliga rummen ska fungera tryggt för alla människor utifrån olika perspektiv är viktigt att beakta.

Det finns forskning som visar på att 80% av aktiva offentliga miljöer upptas av killar (*Spontanidrottsplatser för vem, 2012, U.Blomdahl m.fl*) och trots goda intentioner med idrottsplatser och deras del i utformning av allmänna miljöer leder dessa inte till en jämställd användning. Detta betyder att resursfördelningen för åldersgruppen unga vuxna behöver ses över med ett genusperspektiv för att ge plats för mer spontan, icke prestationsinriktad, aktivitet som medför att det offentliga rummet tas i anspråk mer jämnt mellan könen. Att ge tjejer möjligheten att påverka sin omgivning och arbeta aktivt tillsammans med dem i utvecklingen av offentliga platser är något det finns goda exempel på och som utforskats i vårt utvecklingsprojekt "Flickrummet i det offentliga".

Närheten till skog i stadsrummet har många goda egenskaper och kommer att bidra med stora mervärden för de framtida boende i Sättra. Värt att beakta ihop med denna kvalitet är risken för upplevelsen av otrygghet då rörelse mellan olika delar av området förutsätter passage genom skogen. För att dessa passager ska kännas trygga att röra sig på under dygnets alla timmar behövs en stor medvetenhet kring hur belysning formges och fördelas, hur siktlinjer etableras samt vilka typer av funktioner som placeras i anslutning till dessa stråk, tillämpas.

Långsiktig ekonomi:

Vi tror på strategin kring föreslagna mobilitetscentrum och att deras roll som naturliga mötesplatser har potential att agera noder för cirkulär- och delningsbaserad ekonomi. Strategiskt är dessa platser bra eftersom de kommer bli del av många invånares naturliga rörelse i området och kan även i dessa funktioner bli platser som lockar besökare från andra delar av Västerås. Artikuleringen med tillgänglig gång och cykeltrafik samt möjlighet till lättillgängliga friluftsytor har goda samhällsekonomiska värden. Även odlingslotterna, är positiva ur detta perspektiv då de,

besitter fysiska, sociala och utbildande möjligheter. För att ytterligare förhöja mervärdet i den fördjupade översiktsplanen ur ett samhällsekonomiskt perspektiv föreslår vi att en plan kring vilka möjliga arbetstillfällen skulle kunna skapas i området och hur dessa kan gagna Västerås som stad tas fram.

I den fördjupade översiktsplanen är det definierat att flexibilitet ska byggas in i det stora som det lilla vilket är bra för stadsplanering som ska hålla över tid och som vi förstår planen är tanken att detta ska tillämpas i såväl mobilitetscentrum som bostäder, förskolor och skolor. Vad denna flexibilitet konkret utgörs av är inte tydligt definierat men vi kan konstatera att stadsdelar som tillåts växa fram över längre tid skapar dynamiska levande miljöer där tiden är en framgångsfaktor då det gäller att skapa verklig variation. Exempel på detta är industriområden som succesivt omdanas till kombinerade bostads och verksamhetsområden samt staden Berlin som genom sin historia idag har ödetomter i centrala lägen som ger möjlighet till utveckling över tid. Att i Sättra planera för en succesiv framväxt är en ekonomisk utmaning men skulle kunna ge oanade möjligheter.

Avslutning

Om Sättra genomförs enligt de mål som formulerats i den fördjupade översiktsplanen har stadsdelen potential att bli förebild för stadsplanering i Sverige och världen. Att hålla öppet för nya innovationer och skapa ett ramverk som medger kontinuerlig utveckling tror vi är en framgångsfaktor då Sättra med fördel växer fram över tid. Det gedigna arbete som ligger till grund för planen gör att den har en stabil grund att stå på och för ett förverkligande hänger på samverkan mellan ingående parter och att processerna som följer blir det verktyg som krävs för att säkerställa slutmålet.

Det finns flera sätt att arbeta på för att kontinuerligt utvärdera och säkra det fortsatta arbetet. För att nå uppsatta mål föreslår vi att ett hållbarhetsprogram för Sättra tas fram.

Ett verktyg som vi har medverkat i utvecklingen av är Sweden Green Building Councils certifieringssystemet Citylab som är en tredjepartscertifiering av hållbarhetsarbetet i stadsutvecklingsprojekt. Det är ett system väl anpassat för det svenska sammanhanget och låter projektet själv formulera målen för att, genom hjälp med kontroll av mål, aktiviteter och ansvar, säkra process och samverkan. Guiden för arbetet är inte låst till ett krav på certifiering, utan är öppen för användning av alla och kan därför nyttjas som ett verktyg i säkerställandet av målluppfyllelse.

En annan metod vi arbetar med i projekt är något vi kallar "Det hållbara kontraktet". Det är en process för att formulera den gemensamma strategin för projektets hållbarhetsaspekter och ingående parter ansvar för att slutmålen ska uppnås.

Västerås växer och tillsammans skapar vi framtiden. Det är en möjlighet men ålägger oss också ett ansvar. Att bygga en ny stadsdel ger unika möjligheter att ligga i framkant och driva utvecklingen. Vårt gemensamma ansvar ligger i att tillsammans ta chansen, våga prova nytt och sträva efter det som inte alltid är kvantitativt mätbart men som gör skillnad för det liv som levs i stadsdelen. Ambitionen i den fördjupade översiktsplanen för Sättra sätter framåtsträvande mål och vi vill vara med och bidra till att det blir verklighet!